

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosa
mint fogyatékosügyei független mechanizmus

JELENTÉSE

AJB-2775/2023. számú ügyben az
Élim Evangélikus Szeretothonban tett látogatással összefüggésben

Előadó: Dr. Pápai-Tarr Ágnes

*Érintett szerv: Élim Evangélikus Szeretothon (4400, Nyíregyháza, Csalitos u.
17.)*

2023.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB 2775/2023. számú ügyben**

1. A vizsgálat megindítása

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 1. § (3) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa – a civil társadalom, különösen a fogyatékossgal élő személyek és az őket képviselő szervezetek bevonásával – biztosítja a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (a továbbiakban: Fogyatékossgügyi Egyezmény) 33. cikk 2. pontja szerinti független mechanizmus feladatainak teljesítését. Az Ajbt. 39/N. § és 39/O.§ (1) bekezdései értelmében az alapvető jogok biztosa a *fogyatékossgügyi független mechanizmussal kapcsolatos feladatainak* a teljesítése érdekében rendszeresen vizsgálja – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül, beadvány és felmerült visszásság hiányában is – a fogyatékossgal élő személyek jogainak a Fogyatékossgügyi Egyezmény (CRPD) előírásainak való megfelelés szerinti érvényesülését.

Ezen feladatkörömben *a fogyatékossgügyi független mechanizmus egyik vizsgálati céljaként a nagylétszámú bentlakásos intézményekben élő személyek alapvető jogai érvényesülésének monitorozását* határoztam meg, tekintettel arra is, hogy az Ajbt. 39/O.§ (2) bekezdés alapján az alapvető jogok biztosa a 18. § (4) bekezdésében meghatározottakon túlmenően természetes személy alapvető jogával kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytat, ha a fogyatékossgal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni vagy beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene számára.

A vizsgálat indokoltságát, a fenti törvényi rendelkezéseken túl, a bentlakásos intézmények magas ellátotti létszáma önmagában is megalapozza, ugyanis a Fogyatékossgügyi Egyezmény kifejezetten az önálló életvitel és az egyéni autonómia alapelveit deklarálja, amelyek a nagy létszámú otthonok működési diszfunkciói (személyi és tárgyi feltételek hiánya, túlsúfolt) következtében több szempontból is sérülhetnek, ahogy azt több korábbi ombudsmani vizsgálat feltárta. Biztosítaniuk kell azonban a szociális intézményi férőhelyek kiváltásának teljes megvalósulásáig is a fogyatékossgal élő személyek számára a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való jog, az egyenlő bánásmód követelménye, a Fogyatékossgügyi Egyezményben rögzített követelmények érvényesülését.

A bentlakásos intézményben élő fogyatékossgal élő személyek jogainak védelme érdekében, a fogyatékossgügyi független mechanizmus keretében, az Ajbt. 18. § (4) bekezdés alapján, hivatalból indítottam eljárást az *Élim Evangélikus Szeretotthonban (4400 Nyíregyháza, Csalitos u. 17.)* nyújtott bentlakásos ellátás, az ápoló-gondozó otthon alapjogi szempontú vizsgálata céljából (továbbiakban Székhelyintézmény). A vizsgálat során munkatársaim *2023. július 13-án személyesen, bejelentés nélküli helyszíni vizsgálatot tartottak a Székhelyintézményben.*

A Székhelyintézményben ellátott fogyatékossgal élő személyek helyzetének figyelemmel kísérésén, és alapvető jogaiknak érvényesülése szempontjain alapuló, hivatalból induló, átfogó vizsgálatról készült alábbi jelentés, a Székhelyintézmény vezetője által elmondottakat, az Székhelyintézményben ellátottak életkörülményeinek megtekintése alapján levont következtetéseket, és a helyszínen a Székhelyintézmény vezetője által a munkatársaim részére rendelkezésre bocsátott dokumentáció alapján levont következtetéseket, észrevételeket tartalmazza.

2. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *A jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye:* [Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) B) cikk (1) bekezdés]; „Magyarország független, demokratikus jogállam.”
- *Az emberi méltósághoz való jog:* [Alaptörvény II. cikk]; „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”
- *Az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség előmozdításának elve* [Alaptörvény XV. cikk (1)-(2) bekezdés]; „A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.”
- *A fogyatékosággal élők kiemelt védelme:* [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés]; „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”
- *A nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangja* [Alaptörvény Q) cikk (2)-(3) bekezdés „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.”].

3. Az alkalmazott jogszabályok

- Ajbtt.;
- Fogyatékoságügyi Egyezmény (CRPD);
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.);
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szocvtv.);
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.);
- A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: SzCsM rendelet.);
- Az Országos Fogyatékosági Programról (2015-2025) szóló 15/2015 (IV.7.) OGY határozat (a továbbiakban: OFP).

4. A megállapított tényállás

4.1. Az Intézményről

Az *Élim Evangélikus Szeretothon* 2018. január 23-tól integrált intézményként működik – egyrészt ápoló-gondozó otthonként 50 fő középsúlyos-, súlyos értelmi fogyatékos és halmozottan sérült személy számára biztosít bentlakásos ellátást; az ország egész területéről fogad lakókat. Ugyanezen telephelyen 30 férőhellyel, fogyatékosággal élő személyek nappali

ellátása is működik, melynek ellátási területe öt járásra terjed ki.¹ Három telephelyen működik továbbá támogatott lakhatás, ahol 8-12-12 fő számára nyújtanak az önálló életvitelt segítő szolgáltatást. A támogatott lakhatásokban enyhe és középsúlyos értelmi fogyatékkal élő személyeket fogadnak, valamint az egyik támogatott lakhatást mozgássérült, másik két támogatott lakhatást autizmus diagnózissal rendelkező személyek is igénybe vehetik.

Jelen ombudsmani vizsgálat kifejezetten a bentlakásos ápoló-gondozó ellátást nyújtó intézményrész (Székhelyintézmény) működésének megismerésére és alapvető, emberi jogi szempontú monitorozására irányult.

4.2. A Székhelyintézmény infrastrukturális adottságai

A helyszíni vizsgálat során a Székhelyintézmény megtekintésében és a helyszínen felmerülő kérdések megválaszolásában az intézmény vezetője volt munkatársaim segítségére. A Székhelyintézmény Nyíregyháza kertvárosi részén, csendes környezetben található. A városközpont néhány perc alatt gyalog is elérhető, de jó az intézmény tömegközlekedéssel való megközelítése is. A Főépület kívülről rendezett, az udvar parkosított (*Lásd: 1. számú melléklet*). Az udvaron egy nagyobb méretű medence is található, amelybe nyaranta 10 cm magasságban vizet szoktak engedni. Az udvaron hosszú sétálóösvény, tágas fedett terasz és belső udvar is elérhető a lakók számára.

Az épület belülről tiszta, rendezett, a folyósók tágasak, fa lambéria borítja a falakat. A fejlesztő helyiségeket a közelmúltban alakították ki, korábban irodahelyiségként funkcionáltak. Jelenleg 4-5 fős kiscsoportos fejlesztések helyszínéül szolgálnak, eszközökkel, fejlesztő játékokkal kifejezetten jól felszereltek. Egy kis kápolnája is van az intézménynek, amely az utcáfront felől is megközelíthető. (*Lásd: 2. számú melléklet*) Istentiszteleti alkalmakat külsős gyülekezeti tagok is látogatnak. A kápolna a közösségi élet színteréül is szolgál – évente kétszer érkezik utazószínház, évnnyitokat, évzárókat szerveznek itt. A képzési célú foglalkozások iskolaidőben zajlanak, igyekeznek az írás, számolás képesség fejlesztésére is hangsúlyt fektetni, az ellátottak „bizonyítványt”, oklevelet kapnak év végén, amit nagyon várnak és szeretnek.

Látogatásunkkor az ebédlőben rendezett, tiszta körülmények között ebédelték az ellátottak. Az ebédeltetés három turnusban zajlik. Az ebédlő falát díszíti az „Élim fa”, amelyre minden új lakó felkerül, illetve itt tartják számon azokat, akik már nem az otthon lakói. Az ebédlőben interaktív tábla is található, és rendelkezésre állnak kifejezetten fejlesztésre szolgáló szoftverek, amelyek a legkorszerűbb fejlesztési lehetőségeket biztosítják a lakók számára, hetente több alkalommal. Az ebédlőn kívül a lakók közös használatú helyiségeként szolgál egy tágas nappali, ahol kanapék, fotelek, televízió található. Az intézményvezető elmondta, hogy az ingergazdag környezet kialakítását fontos feladatnak tartják az egész intézmény (lakószobák, közösségi terek, udvar) területén. Ennek jegyében a folyosón nagyobb méretű beépített akvárium található.

A Székhelyintézmény lakószobái 1-2-3-4 ágyasak (8 db 4 ágyas, 4 db 3 ágyas, 2 db 2 ágyas, 2 db 1 ágyas) tiszták, rendezettek, a bútorzat az ellátott személyek gondozási szükségletének megfelelő (*Lásd: 3. számú melléklet*). A szobák otthonosak, általában heverő, szekrény, szék/fotel, szőnyeg és függöny is található, az arra igényt tartóknak íróasztal is rendelkezésükre áll. A gondozotti heverőket állapot rosszabbodás esetén ápolási ágyakra cserélik ki, a biztonságos betegellátás szempontjait is szem előtt tartva. 2021-ben 3 db több funkció elektromos ápolási ágyat szereztek be a Székhelyintézménynek. Az autista ellátottaknak (8 fő)

---

¹ Nyíregyházi járás (Kálmánháza, Nyírpazony, Kótaj, Nyírtelek, Nagycserkesz, Nyírtura, Napkor, Sényő, Nyíregyháza, Rakamaz, Újfehértó, Apagy, Szabolcs, Timár, Tiszanagyfalu, települések), Nagyállói járás (Nagyálló, Balkány, Kállósején, Biri, Bököny, Érpatak, Geszteréd, Szakoly települések), Tiszavasvári járás (Tiszavasvári, Tiszalök, Tiszadob, Szorgalmatos, Tiszadada, Tiszaeszlár települések), Kemecei Járás (Kemece, Demecser, Berkesz, Beszterec, Gégény, Kék, Nyírbogdány, Nyírtét, Székely, Tiszarád, Vasmegeyer települések) Ibrányi járás (Ibrány, Nagyhalász, Gávavencsellő, Balsa, Buj, Paszab, Tiszabercel, Tiszatelek települések) közigazgatási területe.

az idén külön részleget alakítottak ki. Esetükben különösen fontos az állandóság, így igyekeznek a személyzetet illetően is ezt biztosítani számukra. A fürdőszobák megfelelő számban, felújított állapotban, tisztán állnak a lakók rendelkezésére (*Lásd.4. számú melléklet*). Több ellátott tekintetében fontos, hogy a fürdetőszék vízszintes síkban legyen dönthető, mert nem tudnak ülni, ezek az eszközök a biztonságos fürdetéshez szintén rendelkezésre állnak.

A Székhelyintézményben folyamatosan zajlanak a fejlesztő jellegű beruházások, korszerűsítések. 2008-tól több ütemben történt az épület korszerűsítése, felújítása, amely a konyhát és egyes lakószobákat is érintette. 2021-ben az utolsó elavult gázkazánt is sikerült kicserélni, jelenleg pedig a tető szigetelése van folyamatban. Szervezetten történnek a rendszeres karbantartások is, előzetesen készített éves karbantartási terv alapján.

A Székhelyintézmény épületének külső környezete akadálymentesített. (*Lásd: 5. számú melléklet*) Az infokommunikációs akadálymentesítés nincs kialakítva, de a fejlesztési tervek között szerepel, hogy pályázati forrásból átgondoltan megszervezik az érzékszervi fogyatékkal élők számára a megfelelő tájékoztató, tájékozódási módokat.

4.3. A Székhelyintézmény működésének személyi feltételei

A Székhelyintézményben az ápoló gondozó részlegben 19 fő végzi az ápoló-gondozó tevékenységet, 3 fő ápolói végzettséggel (2023. augusztustól további 1 fővel bővül az egészségügyi ápolói személyzet létszáma). A fejlesztéseket, foglalkoztatást, mentálhigiénés munkát az intézményben összesen 8 fő látja el, vannak, akik részmunkaidőben foglalkoztatottak. A gondozó-ápoló munkát végző szakemberek száma némileg meghaladja a jogszabályban előírt minimum követelményeket, a fejlesztéseket végző szakemberek száma is a jogszabályi előírásoknak megfelelő,² látogatásunkkor valamennyi álláshely betöltött volt. Az elmúlt évben a dolgozói fluktuáció nem volt számottevő. 2022-ben magasabb volt a felvettek aránya, mint ahány személynek a munkaviszonya megszűnt. Az intézményvezető elmondása szerint a távozó munkatársak pótlása eddig nem jelentett problémát, de az általános tapasztalat az, hogy nehéz erre a területre jó szakembert találni. Ezért a Székhelyintézmény arra törekszik, hogy a jelenleg rendelkezésre álló munkatársi csapatot megtartsa. Ennek érdekében az intézmény vezetője igyekszik motiválni a munkatársakat jutalommal, 13. havi juttatással. Munkatársi rekreációra, csapatépítésre nyert a Székhelyintézmény pályázatot, melynek keretein belül 2 napos 1 éjszakai pihenésre, kikapcsolódásra nyílt a dolgozóknak lehetősége. 2022-ben a munkavállalók gyermekei részére két turnusban, nyári napközis tábort szerveztek. A munkatársak megbecsülése olyan formában is megtörténik, hogy a 34 éve elkötelezett, lelkiismeretes dolgozót, 2022-ben Pro Caritate Díjra jelölték, melyet a Belügyminisztérium megítélt számára. Az intézményvezető a munkatársakat igyekszik ösztönözni arra, hogy folyamatosan képezzék magukat. Ebben az évben a Vöröskereszt szervezésében valamennyi munkatárs részt vett elsősegély és komplex újjáélesztést segítő tanfolyamon, hogy a munkatársak szükség esetén a mentő kikerkezéséig szakszerű ellátást tudjanak biztosítani a lakók számára. A rendelkezésre bocsátott dokumentáció alapján 2022-es évre minden munkavállaló teljesítette a továbbképzési kötelezettségét, a 2018-ban kezdődött 4 éves továbbképzési ciklusra vonatkozóan. Jelenleg középfokú szakirányú végzettséget adó iskolai tanulmányokat folytat 3 fő gondozó, 1 fő érettségizik. Felsőfokú szakirányú végzettséget adó tanulmányokat folytat 3 fő (2 fő általános szociális munkás, 1 fő gyógypedagógus).

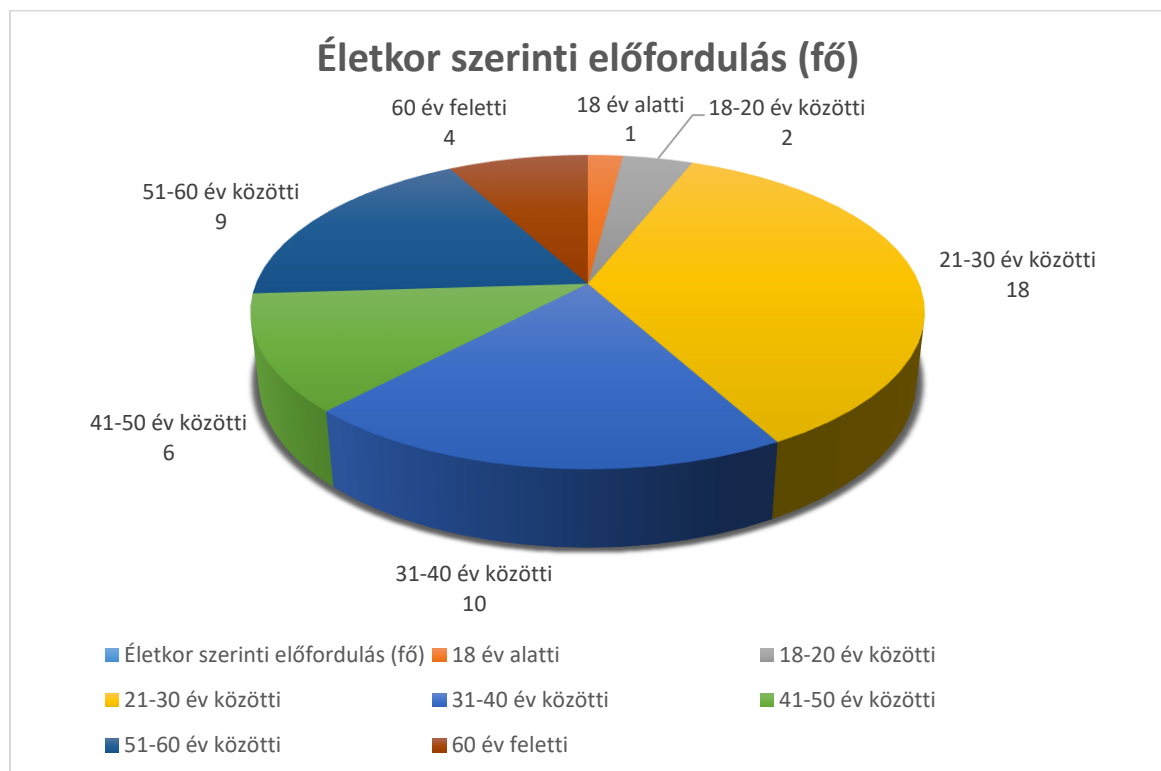
4.4. A Székhelyintézmény lakóira vonatkozó adatok

A Székhelyintézmény olyan fogyatékosokkal élő személyeknek nyújt teljes körű ellátást, akiknek ápolása, gondozása, fejlesztése, képzése csak intézményes keretek között valósítható meg. Az otthonban ellátott fogyatékosok az alábbi fogyatékosági osztályba sorolhatók:

---

² SzCsM rendelet 2. számú melléklet.

halmozottan sérültek, mozgásukban akadályozottak, vakok és csökkentlátók, középsúlyos, súlyos értelmi akadályozottsággal élők, Down-szindrómások, autisták, autisztikus tünetekkel élők. A Székhelyintézmény ellátottjai 17 és 71 év közötti középsúlyos, súlyos és halmozottan sérült fogyatékkal élő női ellátottak, az átlagéletkor 44 év. Vannak olyan felnőttkorú lakók, akiknek 2 éves kora óta a Székhelyintézmény az otthona. Az alapító okirat szerint az intézmény tanköteles korú vagy annál fiatalabb fogyatékkal élő személyeket is ellát. Az intézményvezető tájékoztatása alapján, és a helyszíni vizsgálat során tapasztaltak szerint az intézmény biztosítja az életkori sajátosságoknak megfelelő ellátást a kiskorúak számára, a vonatkozó köznevelési feladatokat együttműködési megállapodás alapján teljesítik. A Székhelyintézményben elkülönítetten szervezik meg a felnőttek, valamint a középsúlyos és súlyos értelmi akadályozottsággal élő személyek ellátását. 2022-től az autista ellátottak gondozásáról is külön részlegesen gondoskodnak.

A Székhelyintézmény lakói közül 7 személy önellátó, 16 személy részben önellátó és 27 személy teljes ellátást igényel. A lakók közül 46 fő inkontinens. 23 lakó fürdetésre szorul és 27 lakó pedig az etetésben is segítséget igényel. 2 főt gyomorszonda segítségével táplálnak, 1 fő PEG-es,³ míg 14 fő ellátott esetén tapasztalható nyelési nehézség, rágás hiánya.

Az 50 fős ellátotti körből valamennyien gondnokság alatt állnak, 1 fő korlátozó, 49 fő cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alatt. Az intézmény vezetője szerint a gondokkal a kapcsolat általában jó, többségében hivatásos gondnokok rendszeresen tartanak kapcsolatot a lakókkal. 2022-ben 10 fő esetében hivatásos gondnok váltás történt, Gyámhivatali átszervezés miatt. A Székhelyintézménybe a várakozók létszáma 2022-ben még 19 fő volt, ez 2023-ban tovább növekedett 28 főre. 2022-ben mindösszesen 1 fő ellátotti jogviszony szűnt meg és 1 fő új ellátotti jogviszony keletkezett.

³ Amennyiben a szondás táplálás előreláthatóan 3-6 hétnél hosszabb ideig tart indokolt esetben sztómaeszközöket (PEG, PEJ) alkalmaznak. Ezeknek segítségével a tápszer közvetlenül a gyomorba vagy a vékonybélbe juttatható.

4.5 A Székhelyintézmény által nyújtott szolgáltatások, az intézmény érdemi működése

A Székhelyintézmény több mint 100 éve lát el szociálisan rászoruló, gondozásra szoruló ellátottakat. Az intézmény célja az ellátottak számára kellemes életkörülmények elérése, minél nagyobb önállóság biztosításával. Küldetésük, hogy a különböző akadályozottsággal élő ellátottak a lehetőségekhez és képességeikhez mérten boldog, kiegyensúlyozott életet élhessenek. Összességében a szakmai dolgozókkal szemben támasztott elvárás a magas szakmai színvonalú munka végzése és a lakók egyéni szükségleteinek megfelelő gondozása, képességeik és készségeik fejlesztése, az önálló életvitel elősegítése, emberi méltóságuk és az egyéni autonómiájuk tiszteletben tartása. A fogyatékkal élő felnőtt és fiatal számára elengedhetetlen a szeretetteljes és biztonságos légkör megteremtése. Az intézményvezető nyilatkozata alapján az utóbbi években az ellátással kapcsolatban sem az ellátottak részéről, sem hozzátartozóktól panasz nem érkezett. Az Érdekképviselői fórum a rendelkezésre bocsátott dokumentáció és jegyzőkönyvek alapján, a jogszabályi előírásoknak megfelelően működik. Az intézményvezető nyilatkozata alapján az utóbbi időben az ellátottakkal szemben korlátozó intézkedés alkalmazására nem került sor.

A Székhelyintézmény fontos küldetésének tartja a folyamatos fejlesztéseket, új utak keresését, a társadalmi integráció további erősítését. Ennek megfelelően az OFP irányelveit figyelembe véve, a támogatott lakhatás tekintetében további telephelyek kialakításában gondolkodnak. Nyíregyháza környező településein családi házak megvásárlásával 2-3 támogatott lakhatás létrehozása van a Székhelyintézmény tervében, annak ellenére, hogy a férőhelykiváltási programmal csupán az 50 főnél nagyobb bentlakásos intézményeknek kell rendelkeznie. Az újonnan létrehozandó TL házak kapcsán azonban megjegyzendő, hogy a Székhelyintézmény létszámában csökkenést egyáltalán nem jelentene, figyelemmel a fogyatékos ellátásban tapasztalható várólistákra. Az intézmény vezetője szerint ezzel legfeljebb enyhíthető valamelyest a komoly problémát jelentő hosszú várakozási idő.

Az étkezés és ruházatkodás biztosítása

Az ellátottak napi ötszöri étkezését saját konyhával oldja meg a Székhelyintézmény, igény szerint a pépesítés biztosított. Törekednek arra, hogy hetente 2-3-szor meleg vacsorát kapjanak az ellátottak. Orvosi javaslat alapján diétás étrend biztosított. Dietetikust vállalkozási szerződéssel alkalmaznak. Az ellátottak egy része saját ruházattal rendelkezik. Ezeknek a tárolása saját szekrényben történik. Ha az ellátott megfelelő mennyiségű és minőségű ruhával nem rendelkezik, akkor a Székhelyintézmény biztosítja a házirendben szabályozott mértékben a ruházatot és cipőket. Az ellátottak ruházatának és a textíliáknak a tisztítását a Székhelyintézmény saját mosodájában biztosítja.

Egészségügyi ellátás biztosítása

A házi orvos vállalkozási szerződés alapján látja el feladatait, heti 4 órás rendeléssel. Az intézményvezető szerint az ápoló gondozó személyzetnek kiemelt feladata van abban, hogy a gondozottaknál jelentkező a mindennapitól eltérő, rendellenes viselkedést, tüneteket felismerje. Az ellátást igénybe vevők ugyanis sok esetben nem képesek rosszulletük, fájdalmuk egyértelmű kifejezésére. Panaszmentesség esetén is évente kétszer a házi orvos megvizsgálja a gondozottakat. 2023. tavaszán prevenció célból, mindenki labor vizsgálaton és hasi ultrahangon vett részt. MRSA fertőzés évekkal ezelőtt egyszer fordult elő a Székhelyintézményben. Elkülönítésre alkalmas szoba az intézményben található. *(Lásd. 6. számú melléklet)* Havi 8 órára szóló vállalkozási szerződése van az intézménynek pszichiáter szakorvossal. Mind a házi orvossal, mind a pszichiáterrel jó a viszonya az intézménynek, szükség esetén rendelési időn kívül is hívhatók és adott esetben személyesen is rendelkezésre állnak. Szükség esetén az ellátottak kórházi kezelése a Jósa András Oktató Kórházban történik.

Az intézményben élők a közszolgáltatásokat, egészségügyi szolgáltatás egyéb elemeit (szakrendelések, fogászati ellátás), csak segítséggel tudják igénybe venni. Az intézmény minden esetben saját gépjárművel biztosítja a szakrendelésekre való eljutásukat.

Fejlesztések, rehabilitáció

A lakók ellátását az intézmény úgy szervezi meg, hogy biztosítsák számukra az állapotuknak megfelelő önállóságot, és minél több területen a döntési lehetőségeket. Nagy hangsúlyt fektetnek a kultúrtechnikai ismeretek szinten tartására, fejlesztésére, sport és szabadidős tevékenységek biztosítására.

Mentálhigiénés gondozást a *mentálhigiénés csoport* végzi, melyben elsősorban fejlesztő pedagógus munkatársak vesznek részt. A feladatuk a szabadidő kulturált eltöltésének szervezése, egyéni fejlesztési tervek kidolgozása és megvalósítása, a hitélet gyakorlás feltételeinek megszervezése. A mentálhigiénés csoport minden év január 31-ig elkészíti az éves foglalkoztatási tervet, mely heti és napi lebontásban számos foglalkoztatási elemet tartalmaz a gondozottak számára (írás-készség, számolási készség fejlesztése, Zenebutik, Híres emberek élete, Kreatív műhely foglalkozások). A mentálhigiénés csoport feladata, hogy az egyéni fejlesztési tervnek megfelelően a gondozott állapotának megfelelő, hiányos, vagy zavart szenvedett funkciójának helyreállítását, fejlesztését a heti terv szerinti ütemben biztosítsa. Erre szolgál a gyógytornász egyéni mozgásfejlesztése, kiscsoportos mozgásfejlesztés, a fejlesztő eszközökkel végzett ingergazdag foglalkozások biztosítása kiscsoportos és egyéni formában. Az autizmus spektrum zavarral élők számára hetente 2 alkalommal külön fejlesztést is biztosítanak, szakember bevonásával. A súlyosan halmozottan fogyatékos gondozottak részére heti 4 alkalommal kiscsoportos foglalkozást szerveznek: mozgás terápia, orientáció, memória tréning, zeneterápia.

A *szocioterápiás foglalkozások* formáit az ellátottak életkorának és egészségi állapotának, képességeinek megfelelően végzik. Ebben egyéni és csoportos foglalkozás keretében fontos helyet kap az egészséges életmódra nevelés, (séta, kirándulás, tömegsport, életmód, szabad levegő tartózkodás), kreatív foglalkozások (játékos, népi, művészeti jellegű, alkotó,), milióterápia (bármilyen közösségi program, ünnep, kirándulás), mozgásterápia és sportprogramok, fejlesztő foglalkozások.

Kifejezetten innovatívnak tekinthető, hogy a Székhelyintézmény pályázati forrásokból vásárolt interaktív táblával rendelkezik, mely a modern kornak megfelelő fejlesztési lehetőségeket is biztosít a lakók számára. 2021-ben egyedülálló módon valósult meg az „Oázis interpicci” névre hallgató, vonatutazás élményét biztosító beruházás. (lásd: 7. számú melléklet) Pályázati forrásból 2022-ben kutyaterápiát is biztosítottak az ellátottak számára, melynek hatására pozitív irányú fejlődés tapasztalható halmozottan sérültek esetében is. Együttműködési készségük, szociális készségeik sokat fejlődtek.

A rendelkezésre álló dokumentáció alapján együttműködési megállapodás keretében az ÉFOÉSZ Szabolcs-Szatmár Bereg Megyei Szervezete segítségével, utazó pedagógusokkal valósítják meg a kiskorú, tanköteles ellátottak szakértői véleményben előírt óraszámú fejlesztő-nevelés oktatását.

A lakószobák, közösségi terek és az udvar rendben tartásába a képességeikhez mérten bevonják a lakókat is. A lakók ellátása csak személyre szabott bánásmóddal, követelményekkel és szabályokkal lehetséges. A lakóknak a képességeiknek megfelelően a legnagyobb önállóságot biztosítják, a költőpénzüik elköltésénél figyelembe veszik az egyéni kívánságukat.

Kapcsolattartás hozzátartozókkal és a külvilággal

A Székhelyintézmény kiemelt figyelmet fordít a kapcsolattartásra. A lakók többségével hozzátartozók nem tartanak kapcsolatot. Az intézményvezető tájékoztatása alapján megközelítőleg 10 lakóhoz járnak rendszeresen látogatni. A látogatók számára külön látogató

szobát alakítottak ki, ahol csendes körülmények között tud egyedül lenni a lakó a hozzátartozójával. Meghatározott látogatási idő nincs, 17-óráig bármikor szívesen fogadják a látogatókat. A Székhelyintézmény az intézményen kívüli életet is igyekszik megszervezni és minél szélesebb körben biztosítani a lakók számára. Évente több alkalommal városi rendezvényekre, színházi előadásra, gyülekezeti rendezvényekre is elkísérik őket. Karácsonykor a lakók műsorral készülnek, szeretetszolgálatot teljesítenek több intézményben. Vásárlási lehetőséget többször a TESCO áruházban biztosítanak a lakók számára. Alkalmanként piacra mennek, nyáron a közeli fagyalatozóba költhetnek a lakók zsebpénzükből.

A Székhelyintézmény nagy hangsúlyt fektet az integrációs szemléletű programok, tevékenységek szervezésére. A 2015-ben indult a fantázia nevén „Kapunyitás programként” ismert kezdeményezésük, melynek szervezése a mentálhigiénés csoport feladata. A Kapunyítási programnak több eleme is van: a Székhelyintézményben állandó jelleggel öt fő önkéntesként tevékenykedik; nagyobb rendezvényekhez, projektekhez alkalmi önkéntesek száma eléri a 10-12 főt; Nyíregyháza több középiskolájával van együttműködési megállapodásuk közösségi szolgálat teljesítésére; a Kertvárosi Evangélikus Gyülekezet a Székhelyintézmény kápolnájában rendszeresen tart biblia órákat; óvodák és iskolák tanulói műsorokkal látogatnak az intézménybe ünnepek előtt. Ezen kívül a Székhelyintézmény ellátottjai karácsonyi műsort adnak evangélikus, református szociális intézményekben, környező gyülekezeti ünnepeken. Színházba, múzeumba, állatparkba járnak, és színházi előadók mennek a Székhelyintézménybe, hogy azon ellátottak is, akik segítséggel sem tudják elhagyni az intézményt, részesüljenek a színházi élményben.

A vizsgálat megállapításai

5.1. A hatáskör tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 1. § (3) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa – a civil társadalom, különösen a fogyatékossgal élő személyek és az őket képviselő szervezetek bevonásával – biztosítja CRPD 33. cikk 2. pontja szerinti független mechanizmus feladatainak teljesítését. Az Ajbt. 39/N. § és 39/O.§ (1) bekezdései értelmében az alapvető jogok biztosa a *fogyatékossgügyi független mechanizmussal kapcsolatos feladatainak* a teljesítése érdekében rendszeresen vizsgálja – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül, beadvány és felmerült visszasság hiányában is – a fogyatékossgal élő személyek jogainak a CRPD előírásainak való megfelelés szerinti érvényesülését.

Tekintettel arra is, hogy az Ajbt. 39/O.§ (2) bekezdés alapján az alapvető jogok biztosa a 18. § (4) bekezdésében meghatározottakon túlmenően természetes személy alapvető jogával kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytat, ha a fogyatékossgal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni vagy beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene számára, a *fogyatékossgügyi független mechanizmus egyik vizsgálati céljaként a nagylétszámú bentlakásos intézményekben élő személyek alapvető jogai érvényesülésének monitorozását* határozta meg.

Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint közigazgatási vagy *közszolgáltatást végző szerv*, hatóság tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszasság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. Az ombudsmani gyakorlat a *közszolgáltatást végző szervek* fogalomkörébe tartozónak tekinti a szociális ellátást nyújtó, így a fogyatékossgal élő személyeket gondozó bentlakásos

intézményeket, amelyekre az ombudsman vizsgálati jogosultsága – az Ajbt. hatásköri szabályai értelmében – egyértelműen kiterjed.

Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének d) pontja alapján az alapvető jogok biztosa – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak a védelmére, így a fogyatékossgal élő személyek jogainak védelmére is.

Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytathat. *A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.*

5.2. Az alapjogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

A jelentés megállapításaival összefüggésben hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának az Alkotmány szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy *„az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”*. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érvelést mondta ki azt, hogy *„az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja, vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”*

Ha összevetjük az Alaptörvény II. cikkében, valamint XV. cikk (1)-(2) és (5) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány 54. § (1) bekezdésének és 70/A. § (1)-(3) bekezdésének a szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező alapvető jogok védelme tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, vagy jelentős tartalmi átértékelését alátámasztaná.

Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind az azt követően hozott határozataiban, azok indoklásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket. Kiemelendő emellett, hogy az Alaptörvény XV. cikk (5)

bekezdése külön is tartalmazza, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

5.2.1. A jogállamiság elve

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, demokratikus jogállam. Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. Az Alkotmánybíróság döntéseiben felhívta a figyelmet, hogy a jogállamiságnak több összetevője van, az egyik legfontosabb alapkövetelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. Demokratikus jogállamban ahhoz, hogy a személyek életviszonyaikat, működésüket, magatartásukat a jog által előírtakhoz tudják igazítani, az elvárt kötelezettségeiknek eleget tudjanak tenni, szükség van a joganyag, a jogi eljárások stabilitására. A jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, hanem az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is.

6.2.3. Az emberi méltósághoz való jog

A CRPD 3. cikke alapelveként deklarálja a veleszületett méltóság elvét és annak tiszteletben tartását. Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. Az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírósági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit. A méltósághoz való jognak részét képezi az is, hogy minden embert másokkal egyenlő méltóságú személyként kell kezelni, vagyis az egyes emberek és embercsoportok között tilos indokolatlan, észszerűtlen különbséget tenni.

Az Alkotmánybíróság az ember életét és méltóságát egységben szemlélte, ezek nem választhatóak külön az ember társadalmi és biológiai dimenziójához fűzhető jogok. Az emberi méltósághoz fűződő jog az Alkotmánybíróság gyakorlatában nem a személy szubjektumától függő méltóságérzethez kapcsolódott, hanem azt jelentette, hogy a jog az életet az emberi minőséggel együtt ismeri el, és kapcsol ahhoz elidegeníthetetlen jogokat. Az emberi méltósághoz való jog a természetes személyek autonómiáját jelenti, az önrendelkezésüknek egy olyan, mindenki más rendelkezése alól kivont magja van, amelynél fogva az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá. A méltósághoz való jognak ez a felfogása különbözteti meg az embert a jogi személyektől, amelyek teljesen szabályozás alá vonhatók, nincs érinthetetlen lényegük. Az Alkotmánybíróság már az egyik első, 1990-ben hozott döntésében kimondta, hogy az emberi méltósághoz való jog általános személyiségi jog, amelynek egyes fontos eleme az önrendelkezés szabadsága. E határozatban hívták fel a figyelmet arra, hogy az önrendelkezési jog – mint az összes különös személyiségi jog – az egyén autonómiáját, az egyéni döntés szabadságát védi.

Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdése alapján az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani, *védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.* A két

évtizedes alkotmánybírói gyakorlat alapján állami szemszögből létezik az alapjogoknak *egy objektív intézményvédelmi oldala*: az egyén szubjektív (alanyi) jogának biztosításával, védelmével, érvényesülésével összefüggő tágabb értelemben vett pozitív állami kötelezettségeket összefoglalóan objektív *állami intézményvédelmi kötelezettségnek* nevezzük. Az objektív intézményvédelmi kötelezettség a negatív és pozitív állami kötelezettségekhez képest komplementer jellegű, vagyis feltételezi a szubjektív jog meglétét. Lényeges azt is leszögezni, hogy az állami intézményvédelmi kötelezettség tipikusan nem keletkezik az egyén oldalán alanyi jogokat, és az egyén részéről nem is kényszeríthető ki. Az Alkotmánybíróság töretlen és álláspontom szerint továbbra is irányadó megállapítása szerint az állam részéről garanciális feladatai ellátásához szükséges, hogy az egyes alanyi alapjogok biztosítása mellett az azokkal kapcsolatos értékeket és élethelyzeteket nemcsak önmagukban, az egyes egyedi igényekhez kapcsolódóan védje, hanem a többi alapjoggal összefüggésben kezelje. Az intézményvédelmi kötelezettségnek a testület szerint az alapjogokhoz kapcsolódó *értékekre* is ki kell terjednie. Az alapjog jogosultjai, valamint az állam különböző szempontjai és feladatai miatt az alapjog alanyi jogi, illetve objektív oldala nem feltétlenül fedi egymást. Az állam a szubjektív alapjog által védett körön túlmenően is meghatározhatja ugyanazon alapjog objektív, intézményes védelmi körét. Az Alkotmánybíróság megállapította azt is, hogy az *életvédelmi kötelezettség* – bár az alaptörvény külön nem nevesíti – azonban a korábbi Alkotmány 8. § (1) bekezdésének és az 54. § (1) bekezdésének együttes értelmezéséből következik. Az állam elsődrendű és alapvető fontosságú kötelezettsége az emberi élet védelme: nemcsak egyedi szinten, hanem *általában az emberi életet és létfeltételeket kell védenie*. Az állam objektív életvédelmi kötelezettsége az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdésének, illetve a II. cikkének együttes értelmezéséből továbbra is levezethető.

6.2.4. A hátrányos megkülönböztetés tilalma, a fogyatékossgal élő személyek védelme

A CRPD 5. cikke deklarálja, hogy a törvény előtt minden személy egyenlő, és mindenféle hátrányos megkülönböztetés nélkül jogosult a törvények által nyújtott védelemre és kedvezményre. Az 5. cikk 2. pontja alapján a részes államok megtiltanak a fogyatékossgal élő személyek számára a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni egyenlő és hatékony jogi védelmet. Az 5. cikk 3. pontja értelmében: az egyenlőség előmozdítása és a hátrányos megkülönböztetés eltörlése érdekében a részes államok minden megfelelő lépést megtesznek, így biztosítva az észszerű alkalmazkodást.

Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése a korábbi Alkotmány 70/A.§-hoz hasonlóan tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossgal, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alaptörvény XV. Cikk (4) bekezdése továbbá előírja, hogy Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti, a XV. cikk (5) bekezdése emellett külön is kiemeli, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

Az Alkotmánybíróság a 42/2012. (XII. 20.) AB határozatban megállapította, hogy az Alaptörvény XV. cikke változatlan tartalommal fenntartja az egyenlőség általános, nemcsak az alapjogokra kiterjedő – vagy, ahogy az Alkotmánybíróság gyakran nevezte: a „jogegyenlőség” – követelményét és a hátrányos megkülönböztetés tilalmát. A két évtizedes, töretlen, az Alaptörvény fenti rendelkezése alapján továbbra is irányadónak tekinthető alkotmánybírói gyakorlat rögzíti, hogy a *hátrányos megkülönböztetés tilalma* arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként, egyenlő méltóságú személyként kell kezelnie, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának

szempontjait meghatározni. A megkülönböztetés alkotmányossága tekintetében az Alkotmánybíróság két mércét alkalmazott.

Az alkotmányos alapjogok tekintetében megvalósuló egyenlőtlen bánásmód esetén annak alkotmányossága az alapvető jogok korlátozására irányadó szükségességi-arányossági teszt alapján ítéltető meg. Bár az Alkotmány – ahogyan az Alaptörvény is – szövegszerűen csak az alapvető jogok tekintetében tiltotta a hátrányos megkülönböztetést, az Alkotmánybíróság szerint e tilalom, ha a megkülönböztetés sérti az emberi méltósághoz való alapvető jogot, kiterjed az egész jogrendszerre.

Az egyenlő bánásmóddal és az esélyegyenlőséggel összefüggésben érdemes arra is utalni, hogy az alapvető jogok biztosa számára az Ajbt. immár fontos célként fogalmazza meg a *leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportokhoz tartozó személyek jogainak fokozott védelmét*, ugyanakkor eddig az országgyűlési biztosok – külön törvényi felhívás nélkül is – kiemelt figyelmet fordítottak az ebbe a csoportba tartozók alapvető jogainak a védelmére.

A töretlen ombudsmani gyakorlat alapján nyilvánvalóan e személyi körbe tartoznak a gyermekek, a nők, az idősek, a *fogyatékossgal élő személyek*, a *betegek*, ezen belül pedig kiemelten a *pszichiátriai betegek*, a fogvatartottak, hajléktalanok.

A felsorolt egyes társadalmi csoportok más és más okokból (például az egzisztenciális helyzetük, életkoruk, egészségi vagy mentális állapotuk miatt) minősülhetnek veszélyeztetettnek, a közös pont bennük egyfelől az, hogy helyzetük miatt kiszolgáltatottak valamennyi állami, közhatalmi beavatkozással szemben. Másfelől esetükben súlyos és közvetlen következményekkel járhat az is, ha az állam nem tesz eleget egyes alkotmányos feladatainak, a speciális, rászorultakat segítő szabályozás és gyakorlat kialakításával, fenntartásával kapcsolatos kötelezettségeit nem, vagy nem megfelelően látja el. Legyen szó ugyanakkor indokolatlan közhatalmi beavatkozásról, vagy éppen állami feladat, kötelezettség elmulasztásáról, az érintettek jog-, illetve érdekérvényesítő képessége minimális.

A hátrányos megkülönböztetés tilalma és az esélyegyenlőség előmozdítása az állam számára eltérő jellegű, de szorosan összekapcsolódó feladatot jelent. A jogegyenlőség megteremtése, az egyenlő méltóságú személyként kezelés biztosítása elsődleges állami kötelezettség, míg az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít. A CRPD preambuluma szerint a részes államok elismerik, hogy bárkinek a fogyatékossgal alapján történő hátrányos megkülönböztetése az emberi személy veleszületett méltóságának és értékének megsértése. Kötelezettséget vállaltak, hogy meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést az Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében; megtesznek minden megfelelő intézkedést. Ideértve a jogalkotási lépéseket a fogyatékossgal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények, rendelkezések, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében; kutatásokat és fejlesztéseket valósítanak meg. A CRPD 7. cikke értelmében a részes államok minden szükséges intézkedést meghoznak, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek számára más gyermekekkel azonos alapon biztosítsák valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes körű gyakorlását. Minden, a fogyatékossgal élő gyermekekkel kapcsolatos intézkedés során elsődlegesen a gyermek legfőbb érdekeit kell figyelembe venni.

6.2.5. A nemzetközi emberi jogi kötelezettségek érvényesítése

Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarországnak a nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítani kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, jelen esetben azt, hogy a magyar jogi szabályozás megfeleljen a CRPD által felállított és a Bizottság által jelzett kötelezettségeknek. Ebbe nemcsak az tartozik bele értelemszerűen, hogy a jogrendszerben nem maradhatnak olyan szabályok, amelyek nem egyeztethetőek össze az Egyezmény rendelkezéseivel, hanem az is, hogy ahol szükséges, ott a jogalkotó érdemi és hatékony lépéseket tegyen a hiányzó szabályozás megalkotása érdekében. *A CRPD 4. cikke értelmében általános kötelezettségek körébe tartoznak a következők:*

1. A részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, a fogyatékossgal alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. Ennek érdekében a részes államok vállalják, hogy:

- a) meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést a jelen Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében;
- b) megtesznek minden megfelelő intézkedést, ideértve a jogalkotási lépéseket a fogyatékossgal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények, rendelkezések, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében;
- c) figyelembe veszik a fogyatékossgal élő személyek emberi jogainak védelmét és előmozdítását valamennyi politika és program során;
- d) tartózkodnak minden olyan cselekedetben és gyakorlatban való részvételtől, amely nem összeegyeztethető a jelen Egyezménnyel, és biztosítják, hogy a hatóságok és közintézmények a jelen Egyezménnyel összhangban tevékenykedjenek;
- e) minden megfelelő intézkedést meghoznak bármely személy, intézmény vagy magánvállalkozás által a fogyatékossgal alapján történő hátrányos megkülönböztetés felszámolása érdekében [...];

2. Tekintettel a gazdasági, társadalmi és kulturális jogokra minden részes állam vállalja, hogy a rendelkezésre álló erőforrásai felső határáig, és szükség esetén, a nemzetközi együttműködés keretében, intézkedéseket tesz e jogok teljes megvalósításának fokozatosan történő elérése érdekében, fenntartás nélkül, a nemzetközi joggal összhangban, a jelen Egyezményben foglalt kötelezettségek haladéktalan alkalmazására [...].

4. A jelen Egyezményben semmi nem értelmezhető úgy, mint ami befolyásolja a részes állam jogának, vagy az adott részes állam vonatkozásában hatályos nemzetközi jognak a fogyatékossgal élő személyek jogainak hatékonyabb szabályozását biztosító rendelkezéseit. A jelen Egyezményben részes államok joga, szerződésai, szabályozása vagy szokásai által elismert, vagy tartalmazott emberi jogok és alapvető szabadságok nem korlátozhatók vagy csorbíthatók arra hivatkozással, hogy a jelen Egyezmény az adott jogokat, vagy szabadságokat nem, vagy csak kisebb mértékben ismeri el [...].

A szerződések jogáról szóló Bécsi szerződés⁴ 31. cikke értelmében a szerződést jóhiszeműen, kifejezéseinek szövegösszefüggésükben szokásos értelme szerint, valamint tárgya és célja figyelembevételével kell értelmezni. A CRPD 1. cikke értelmében az egyezmény célja valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, és a velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása. A CRPD alapelvei között elsőként említi továbbá, hogy a fogyatékossgal élő személyeket is megilleti a veleszületett méltóság, az egyéni autonómia tisztelete, beleértve a saját döntés meghozatalának szabadságát és a személyek függetlenségét.⁵ Ebből következően a jelentés tartalmában az emberi méltóság alapjogi védelmének primátusából vezeti le a fogyatékossgal élő személyeket megillető további és felhívott alapjogok érvényesülésének problémáit.

Mindehhez kapcsolódóan szeretném kiemelni, hogy a fogyatékossgtudomány szakértői szerint paradigmaváltást jelent a CRPD elfogadása. Nagy előrelépést jelentett a fogyatékossgal élő személyek jogainak orvosi szemléletéről a szociális szemléletre való áttérés, azonban ezt követte az újabb lépés: az emberi jogi megközelítés alapján való gondolkodás. Az emberi jogi szemlélet lényege az inkluzív (az alany autonómiájának a szociális közegben való érvényesülése) és szubsztanciális (lényegi, a fogyatékos embert, mint az emberi jogok alanyát, és nem tárgyát szem előtt tartó) gondolkodásmód.⁶

⁴ Magyarországon kihirdette az 1987. évi 12. törvényerejű rendelet

⁵ CRPD 3. cikk a) pont

⁶ Theresia Dgener az ENSZ Fogyatékossgügyi Bizottságának alelnöke, az ENSZ Egyezmény kidolgozásának aktív résztvevője; 2013. január, Trier, Academy of European Law.

Az ombudsman alkalmas arra, hogy a maga semleges és kiegyensúlyozó, közvetítő szerepével, illetve a kizárólag az alapjogvédelemre fókuszáló tevékenységével, az ENSZ nemzeti emberi jogi intézményeként valós tartalmat adjon a CRPD-ben foglaltaknak. Annak az Egyezménynek, amely korszakalkotó módon – a nemzetközi emberi jogi standardoknak is megfelelően – további előrelépéseket generál a fogyatékossgal élő személyek alapvető emberi jogainak érvényesülésében.

7. Az ügy érdeme tekintetében

Az ombudsmani látogatás célja a Székhelyintézmény működésének megismerése és alapvető, emberi jogi szempontú monitorozása volt. Amint azt valamennyi fogyatékossgüggyel foglalkozó jelentésben kiemelem a Fot. legfontosabb elve szerint az államnak, a társadalom szervezeteinek és tagjainak oly módon kell tevékenységüket végezni, hogy az ne okozhasson olyan károsodást, amely fogyatékossg kialakulásához vezet, illetve *olyan körülményeket kell létrehozni, amelyben a fogyatékos emberek képesek lesznek teljesebb életre és a fogyatékossgukból fakadó terheik csökkenthetőek.*⁷

„A tervezési, döntési folyamatok során kiemelten kell kezelni a fogyatékos személyek sajátos szükségleteit, és figyelemmel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek, a bárki által igénybe vehető lehetőségekkel csak különleges megoldások alkalmazása esetén élhetnek. A fogyatékos személyeket érintő döntések során tekintettel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a társadalom és a helyi közösség egyenrangú tagjai, ezért meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra a társadalmi életben való részvételt.⁸ Az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetéséről a nemzetgazdaság mindenkorai lehetőségeivel összhangban”.⁹

A CRPD önálló életvitelről és a közösségbe való befogadásról szóló 19. cikke rögzíti, az Egyezményben részes államok elismerik *a fogyatékossgal élő személyek egyenlő jogát a közösségben való élethez és másokkal egyenlő szabad döntéshez való jogát*; minden szükséges és hatékony intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő személyek *teljes mértékben élvezhessék e jogaikat és a teljes közösségi befogadást és részvételt*, beleértve a következők biztosítását:

a) a fogyatékossgal élő személyeknek *másokkal azonos alapon lehetőségük van lakóhelyüknek és annak megválasztására, hogy hol és kivel élnek együtt, és nem kötelezhetőek bizonyos megszabott körülmények között élni*;

b) a fogyatékossgal élő személyek számára *hozzáférési lehetőséget biztosítanak többféle otthoni, intézményi és egyéb közösségi támogató szolgálathoz, beleértve azt a személyes segítséget, mely a közösségben éléshez és a közösségbe történő beilleszkedéshez, valamint a közösségtől való elszigetelődés és kirekesztődés megelőzése céljából szükséges*

c) *a mindenki számára nyújtott közösségi szolgáltatások és létesítmények azonos alapon hozzáférhetőek a fogyatékossgal élő személyek számára is, és igényeikhez igazítottak.*

A CRPD 19. cikkében foglalt önálló életvitelhez való jog többek között azt is jelenti, hogy a fogyatékossgal élő egyének számára minden adott ahhoz, hogy éljenek a választás és az irányítás lehetőségével saját életüket illetően, továbbá az életükkel kapcsolatos minden döntést meghozhassanak. A személyes autonómia és az önrendelkezés az önálló életvitel alapvető eleme, ideértve a közlekedéshez, az információkhoz, a kommunikációhoz és a személyes segítségnyújtáshoz való hozzáférést, a lakóhelyet, a napirendet, a szokásokat, a tisztességes foglalkoztatást, a személyes kapcsolatokat, a ruházkodást, a táplálkozást, a higiénit és az egészségügyi ellátást, a vallásos, kulturális, szexuális és reprodukciós jogokat. Ezek a

⁷ Fot. 2. § (1) bekezdés

⁸ Fot. 2. § (3)-(4) bekezdés

⁹ Fot. 2. § (5) bekezdés

tevékenységek az egyén identitásának és személyiségének fejlődéséhez kötődnek: hol élünk, kivel, mit eszünk, szeretnénk-e tovább aludni vagy késő éjszaka lefeküdni, bent vagy kint lenni, (...) vagy szeretnénk-e zenét hallgatni. Ezek a cselekvések és döntések határoznak meg bennünket.¹⁰ Az önálló életvitel az egyén autonómiájának és szabadságának elengedhetetlen része, de nem feltétlenül jelenti azt, hogy egyedül kell élni. Nem értelmezhető kizárólag a napi tevékenységek egyedül történő végzésére való képességként. Inkább választási és ellenőrzési lehetőségnek kell tekinteni, a veleszületett méltóság és az egyéni autonómia tiszteletben tartásának megfelelően, a CRPD 3. cikkének a) pontjában foglaltak szerint.

A közösségbe való befogadás joga a teljes és hatékony társadalmi részvétel és befogadás elvéhez kapcsolódik, amelyet többek között a CRPD 3. cikkének c) pontja fogalmaz meg. Ez teljes társadalmi életet és a nyilvánosság számára rendelkezésre álló valamennyi szolgáltatáshoz, valamint a fogyatékossgal élő személyek számára abból a célból rendelkezésre álló támogató szolgáltatásokhoz való hozzáférést foglalja magában, hogy a társadalmi élet minden szférájába teljes mértékben befogadást nyerjenek és azokban részt vehessenek. Ezek a szolgáltatások többek között a lakhatáshoz, a közlekedéshez, a bevasárláshoz, az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz, a szabadidős tevékenységekhez és a nyilvánosság rendelkezésére álló valamennyi egyéb létesítményhez és szolgáltatáshoz, például a közösségi médiához kapcsolódnak. A jog magában foglalja a közösség minden politikai és kulturális jellegű intézkedéséhez és eseményéhez, többek között a nyilvános találkozókhoz, sporteseményekhez, kulturális és vallási fesztiválokhoz és minden olyan tevékenységhez való hozzáférést, amelyben a fogyatékossgal élő személy részt kíván venni.

A CRPD 28. cikke deklarálja a megfelelő életszínvonal biztosításának kötelezettségét, melynek keretein belül biztosítani kell a fogyatékossgal élő személyek számára az állami lakhatási programokhoz való hozzáférést is.¹¹

A Fot. 17. §-a kimondja, hogy a fogyatékos személynek joga van a fogyatékossgának, személyes körülményeinek megfelelő – családi, lakóotthoni, intézményi – lakhatási forma megválasztásához. A fogyatékos személyek számára ápolást-gondozást nyújtó, 50 főnél nagyobb férőhelyszámú szociális intézmények kiváltására a következők szerint kerül sor: 2013. december 31-éig legalább 1500 fő fogyatékos és pszichiátriai beteg személynek ellátást nyújtó intézményi férőhely kiváltásához az európai uniós társfinanszírozással megvalósuló fejlesztési programok nyújtanak támogatást; az ekképpen kiváltásra nem kerülő intézményi férőhelyek kiváltására a Kormány által meghatározott rendben kerül sor. A kiváltást a CRPD 19. cikkében meghatározottak figyelembevételével kell végrehajtani.

A Fot. fenti szakaszához fűzött indokolás értelmében Magyarország 2007-ben fogadta el a CRPD-t, amelynek 19. cikke új alapokra helyezi a fogyatékossgal élő személyek önálló életviteléről, illetve lakóhelyének megválasztásáról való gondolkodást. Ennek alapján a fogyatékossgal élő személyek esetében is az olcsóbb családban maradáshoz, illetve az önálló lakásban vagy lakóotthonban élést, illetve az ezeket elősegítő közösségi alapú szolgáltatásokat (szociális alapszolgáltatások) kell előnyben részesíteni a drágább, tömegmértékű bentlakásos intézményi ellátással (szociális szakellátással) szemben. Míg a mai rendszerben bizottság dönt arról, hogy a fogyatékos személynek hol kell élnie, addig az új értékrend alapján ezt a döntést a fogyatékos személy hozza meg.

A fentiek érdekében a rendelkezés megakadályozza a nagyobb létszámú szociális intézmények további növekedését; rögzíti továbbá, hogy 2011. január 1-jét követően új, fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú férőhelye csak lakóotthoni formában hozható létre. Az OFP Lakhatás címszóval ellátott 7.2. alpontja szerint a fogyatékos személyek lakhatásával kapcsolatos döntések és programok tervezése és végrehajtása során különös súllyal kell figyelembe venni az önrendelkezés és a társadalmi integráció alapelvét.

---

¹⁰ CRPD Kommentár Általános észrevétel a 19. cikkről: Önálló életvitel és a közösségbe való befogadáshoz 16.pont.

¹¹ CRPD 28. cikk 2. d) pont

Az erről szóló kormányzati stratégia alapján folytatni szükséges a fogyatékosággal élő személyek számára ápolást-gondozást nyújtó szociális intézményi férőhelyek kiváltását, hangsúlyt fektetve a kiváltással érintett személyek és intézmények felkészítésére, tájékoztatására, támogatására, egyebek mellett a kiváltást támogató mentorhálózat bővítése útján.

Ezzel párhuzamosan fontos fejlesztési irány a támogatott lakhatás elterjesztését szolgáló fejlesztések indítása, a kapcsolódó jó gyakorlatok felhasználásával, tapasztalati szakértők bevonásával. Az otthonmaradás elősegítése érdekében bővíteni szükséges az önálló életvitelt elősegítő szociális alapszolgáltatások, és a lakóhelyhez közeli szolgáltatások körét. Át kell tekinteni a lakások és a lakókörnyezet akadálymentesítésének támogatási rendszerét, az esetleges alternatív megoldások – egyebek mellett a fogyatékos felnőttek által igénybe vehető szociális bérlakások vagy az önálló tulajdonú speciális előtakarékossági formák – számbavétele mellett.

A Szocvtv. 75. § (1) bekezdése értelmében támogatott lakhatás a fogyatékos személyek, a pszichiátriai betegek – ide nem értve a demens személyeket – és a szenvedélybetegek részére biztosított ellátás, amely az életkornak, egészségi állapotnak és önellátási képességnek megfelelően, az ellátott önálló életvitelének fenntartása, illetve elősegítése érdekében biztosítja a lakhatási szolgáltatást; az önálló életvitel fenntartása, segítése érdekében a mentálhigiénés, szociális munka körébe tartozó és egyéb támogató technikák alkalmazásával végzett esztételt; a közszolgáltatások és a társadalmi életben való részvételt segítő más szolgáltatások igénybevitelében való segítségnyújtást; az ellátott komplex szükségletfelmérése alapján, erre vonatkozó igény esetén a felügyeletet, az étkeztetést, a gondozást, a készségfejlesztést, a tanácsadást, a pedagógiai segítségnyújtást, a gyógypedagógiai segítségnyújtást, a szállítást, a háztartási vagy háztartást pótló segítségnyújtást. A SzCsM rendelet pedig rendelkezik a támogatott lakhatás részletszabályairól.

Az elmúlt években több ombudsmani jelentés¹² rögzítette, hogy a bentlakásos intézményi lét ugyan számos kérdésben megoldást jelenthet a rászoruló személyek hétköznapi élete tekintetében, azonban a nagylétszámú intézmények diszfunkciói (hiányzó személyi és tárgyi feltételek, túlzásfoltosság) miatt olyan kiszolgáltatott helyzetet is teremtenek, amelyek jellemzően a fogyatékosággal élő személyek alapvető jogai tekintetében visszasság gyanúját vehetik fel.

Az önálló életvitel és a közösségbe való befogadás, *bármilyen bentlakásos intézményen kívüli életkörülményeket jelent*. A bentlakásos intézmények esetén ugyanis, nem „csupán” arról van szó, hogy konkrét épületben vagy körülmények között kell élni, hanem elsősorban arról, hogy bizonyos életkörülmények és életviteli körülmények előírása folytán az egyén elveszíti személyes választási lehetőségét és autonómiáját. *Önálló életviteli körülménynek sem a nagyméretű, több mint száz személyt befogadó intézmények, sem az öt-nyolc egyént befogadó kisebb csoportos otthonok, sem pedig az egyedi otthonok nem tekinthetők, ha az intézmények vagy az intézményi elhelyezés egyéb meghatározó elemei jellemzik ezeket. Habár az intézményi körülmények méretben, elnevezésben és kialakításban különbözhetnek, vannak bizonyos meghatározó elemek, konkrétan a következők: a segítőkkel másokkal közösen kell igénybe venni, és az egyénnek nincs vagy csak korlátozott befolyása van arra, hogy kitől fogadhat el segítséget, elszigeteltség és szegregáció a közösségen belüli önálló élettől, a mindennapi döntések feletti irányítás hiánya, a választási lehetőség hiánya azt illetően, hogy az egyén kivel él együtt, a személyes akarattól és preferenciáktól független merev rutin, egyének csoportja számára előírt azonos tevékenységek azonos helyen bizonyos fennhatóság mellett, a szolgáltatásnyújtás során megnyilvánuló paternalista megközelítés, az életkörülmények felügyelete, emellett pedig általában az egyazon környezetben élő fogyatékos személyek számának aránytalansága. Az intézményi keretek a fogyatékosággal élő személyek számára bizonyos mértékű választási és irányítási lehetőséget nyújthatnak, ám ezek a lehetőségek az élet konkrét területeire korlátozódnak, és nem változtatnak az intézmény szegregáló jellegén.*

¹² AJB-1195/2017, AJB-816/2021; AJB-466/2021; AJB-1893/2021, AJB-1495/2022.

Alapvető elvárás ugyanakkor, hogy a nagy férőhelyszámú ápolás-gondozást nyújtó intézmények a férőhelykiváltási program teljes megvalósulásáig is lehetőségeikhez mérten biztosítsák a fogyatékossgal élő személyek alapvető emberi jogait és működésüket tekintve meg kell felelniük a rájuk vonatkozó jogszabályi előírásoknak. A bentlakásos intézmények működési gyakorlatának megismerése és esetleges hiányosságainak alapjogi szempontból történő időnkénti vizsgálata szükségszerű és hasznos, hiszen a problémák feltárása és orvoslása valamennyi érintett fél érdeke.

*A Székhelyintézmény vonatkozásában a fogyatékossgügyi független mechanizmus keretében folytatott vizsgálat feltárta, hogy a Székhelyintézmény működési alapelvei, az intézmény maximális befogadó mérete (50 személyt lát el), személyi és tárgyi feltételei a bentlakásos intézmények adta lehetőségekhez képest, kiemelt színvonalon biztosítja az ellátottak méltó életkörülményeinek megvalósulását.*¹³ A Székhelyintézmény teljes körű ellátást nyújt az ott lakók számára, amelynek értelmében biztosítja a napi huszonnégy órás felügyeletet, a folyamatos fűtés- és melegvíz-szolgáltatást, saját konyhával rendelkezik, mely biztosítja a napi ötszöri étkeztetést, szükség esetén pedig speciális, diétás táplálkozás és a pépesítés is megoldott.

A Székhelyintézmény a rendelkezésünkre bocsátott dokumentáció, valamint a helyszíni vizsgálat során az intézmény megtekintésekor tapasztaltak alapján, a bentlakásos intézményekkel szemben támasztott alapvető jogszabályi előírásoknak megfelelően működik.¹⁴ Egy lakószobában sem haladja meg az ellátottak létszáma a 4 főt, és biztosított valamennyi ellátott tekintetében az egy ellátottra előírt legalább hat négyzetméternyi lakóterület. A lakószobák tiszták, barátságosak és a lakók ápolási szükségletének, életkorának megfelelően berendezettek. A lakók életkor és ápolási szükséglet alapján történő elkülönítése a rendelkezésre bocsátott dokumentáció és a helyszíni vizsgálat tapasztalatai alapján, megoldott. A közösségi használatra szolgáló helyiségek tágasak, modernek. Az udvar parkosított és teljeskörűen biztosítja a szabadidő kulturált eltöltésének lehetőségét, igazodik a lakók igényeihez.

A Székhelyintézmény vonatkozásában az utóbbi időben számos olyan példaértékű, innovatív kezdeményezés valósult meg, amely a lakók életminőségének javítását, élmények megtapasztalását, képességeik fejlesztését teszi lehetővé. A Székhelyintézmény kiemelt figyelmet fordít más intézményekkel, gyülekezettekkel való kapcsolattartásra és a közösségi fejlesztésre, az integráció minél szélesebb körű megvalósítására. Ennek szervezett keretei 2015-től, Kapunyitás projekt néven ismertek. A mentálhigiénés csoportnak köszönhetően számos fejlesztési célú, szabadidős, illetve élményprogram elérhető a lakók számára. Ritkaságnak számít a bentlakásos intézményekben az interaktív tábla, mely a modern kornak megfelelő, a lakók által kifejezetten kedvelt fejlesztési lehetőségeket biztosít. Egyedülálló kezdeményezés továbbá a 2021-ben megvalósult „*Oázis interpicí*” elnevezésű vasúti élményterápia, mely hang és képi megjelenítés formájában, vasúti utazás élményének a megélését teszi lehetővé a fogyatékossgal élő személyek számára. Az otthonban élők számára az ápolás, gondozás, felügyeleten és a kötelező fejlesztéseken túl, biztosítják a családi és társadalmi kapcsolatok fenntartásának feltételeit és változatos élmények megélésének lehetőségét egyaránt. A Székhelyintézmény stratégiai lépéseivel, a veszélyeztetett társadalmi csoportba tartozó fogyatékossgal élő személyek életminőségének javítása érdekében tett erőfeszítéseivel, olyan ellátási körülményeket teremtett, mely a bentlakásos intézmény adta lehetőségekhez képest, az emberi méltóság és az egyén autonómiájának tiszteletben tartására épül.

A magas színvonalú ellátáshoz elengedhetetlen **a megfelelő létszámú és elhivatott szakmai személyzet**. A Székhelyintézményben a személyi feltételek jelenleg a jogszabályi előírásoknak megfelelően biztosítottak. Az utóbbi időben számos intézménylátogatás alkalmával kiderült,

¹³ A bentlakásos intézmények tekintetében a Fot. előírásainak megfelelően az 50 férőhelynél nagyobb intézményeknek kell a férőhelyek kiváltásáról gondoskodni. Fot 17. § (2) bekezdés

¹⁴ Különös tekintettel az SzCsM rendelet 40. §. (3) bekezdés, 41.§, 42. §.

hogy a szociális intézmények rendszerszinten küzdenek a nagy arányú dolgozói fluktuációval. A megfelelő, hosszabb szakmai tapasztalattal rendelkező és elkötelezett munkavállalók is elhagyják a pályát, magasabb fizetés reményében inkább az egészségügyben helyezkednek el. Egyre nehezebb a megfelelő személyiségű és az ellátáshoz szükséges és elvárható kompetenciákkal rendelkező munkavállalók megtalálása, így az intézményvezetők gyakran kényszerülnek kompromisszumokra. A megfelelő színvonalú ellátás biztosítására pedig még a jogszabályi minimumfeltételek teljesítése esetén is kevés az esély.

A Székhelyintézmény vezetőjének tájékoztatása alapján, eddig nem jelentett gondot a szakemberek pótlása, de az intézményvezető maga is tapasztalja, hogy egyre nehezebb megfelelő, elhivatott szakembereket találni. Ezért érdemes kiemelni a Székhelyintézmény azon törekvését, miszerint a vezető igyekszik a dolgozók szakmai és anyagi megbecsülésére egyaránt, valamint támogatja a képzések és továbbképzések mind szélesebb körű megvalósulását. A Székhelyintézményben a dolgozókkal szemben elvárás a minőségi munka, az ellátottak tisztelete, szeretete. Az intézményvezető nyilatkozata alapján, az elmúlt időszakban fegyelmi eljárás lefolytatására dolgozóval szemben nem került sor, és az utóbbi években az ellátással kapcsolatban panasz sem az ellátottaktól, sem a hozzátartozóktól nem érkezett. A bentlakásos szociális intézmények dolgozóinak munkakörülményei rendkívül fontos minőségi tényezője, indikátora az ellátó rendszernek, hiszen nagymértékben befolyásolják az ellátottakhoz való viszonyt, a velük való bánásmódot.¹⁵ Ezért figyelemre méltó a Székhelyintézmény vonatkozásában a meglévő szakmai team erkölcsi és anyagi megbecsülésére való egyértelmű törekvés. A szakmai létszám megfelelő biztosítása és az elhivatott dolgozók foglalkoztatása ugyanis elengedhetetlen feltétele és egyben garanciája annak, hogy az ellátottak vonatkozásában biztosítsák a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való jogot, az egyenlő bánásmód követelményét.

A Székhelyintézményben a lakók orvosi ellátása rendezett. A házi orvos és pszichiáter szakorvos is vállalkozási szerződés alapján látja el feladatait, igény esetén mindkettő akár személyesen, akár telefonon bármikor elérhető. Kiemelendő a Székhelyintézménynek az egészségügyi ellátás területén megvalósuló prevenciók szempontú szemlélete – panasz hiányában is évente kétszer a házi orvos megvizsgálja a lakókat, ez évben minden ellátott személy labor vizsgálaton és hasi ultrahangon vett részt. A szakrendeléseken való részvételt valamennyi esetben a Székhelyintézmény saját szállító járművével oldja meg. Ennek megfelelően a fogyatékos ellátottak testi lelki egészséghez való joga megfelelően biztosított.

A Székhelyintézményben tett látogatás tapasztalatai, a rendelkezésre álló információk és a vizsgálat fókuszai alapján elmondható, hogy a Székhelyintézmény megfelelően gondoskodik a lakók egészségének védelméről, a lakók megfelelő életkörülményeinek biztosításáról, a képességeik fejlesztéséről. Az intézmény hangsúlyos missziója, hogy minden embert egyenlőként ismernek el és törekszenek arra, hogy a lakók részleges önállóságukat és egyéniségüket megőrizhessék, képességeiket és készségeiket fejleszthessék. A Székhelyintézmény vezetőjében a fogyatékosügy mellett elkötelezett, lelkiismeretes szakembert ismertek meg munkatársaim, aki az intézmény filozófiájaként vallja, hogy az intézmény a lakók otthona, így elsődleges cél, hogy a lakók jól érezzék magukat.

Összegzés

A fogyatékosügyi független mechanizmus keretében folytatott vizsgálat, annak keretében pedig a helyszíni látogatás célja, a Székhelyintézmény működésének megismerése és alapvető jogi szempontú vizsgálata volt.

A vonatkozó és fentebb hivatkozott jogszabályi előírásoknak, és a lakók egyedi igényeinek és szükségleteinek megfelelő működési feltételek, szolgáltatások (étkeztetés, rehabilitáció, egészségügyi ellátás, közösségi programok) az otthonos, ingergazdag

---

¹⁵ AJBH-288/2021. számú jelentés

infrastrukturális környezet és családi légkör mellett kiemelendő az intézmény vezetőségének és valamennyi munkatársának szakmai elhivatottsága, amely az emberi jogi szemlélet alapján teljes mértékben tiszteletben tartja az intézményben élő fogyatékossgal élő személyek egyéni autonómiáját, támogatja az önrendelkezésük kiteljesedését, fejlődését. A közösségi életbe való befogadással, a társadalmi szemlélet formálással kapcsolatban tett kezdeményezéseik (lásd. 4.5. pont) meghatározó mértékben hozzájárulnak az érintett személyek életminőségének javulásához, az alapvető jogaik és a CRPD-ben rögzítettek minél szélesebb körben való érvényesüléséhez.

Mindezek alapján a Székhelyintézmény működésével kapcsolatban alapvető joggal összefüggő visszásság gyanúja nem merült fel, így azzal kapcsolatos megállapítást és ombudsmani intézkedést nem teszek.

Budapest, 2023. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

Mellékletek

1. számú melléklet: épület, udvar

2. számú melléklet: kápolna

3. számú melléklet: lakószoba

4. számú melléklet: fürdőszoba

5. számú melléklet: az épület külső akadálymentesítése

6. számú melléklet: egészségügyi elkülönítő szoba

7. számú melléklet: oázis „interpici”

